

REKOMENDACIJOS

DĖL APSAUGOS, PAGALBOS IR PASLAUGŲ TEIKIMO UŽTIKRINIMO
MOTERIMS, PATYRUSIOMS SEKSUALINĘ PRIEVARTĄ ARTIMOJE APLINKOJE,
IR MOTERIMS SU KLAUSOS/REGOS NEGALIA, PATYRUSIOMS SMURTĄ ARTIMOJE
APLINKOJE

Parengta pagal projektą „#StabdykDabar!: pagalba nukentėjusiems nuo smurto lyties pagrindu“

Paraiškos numeris: K1-O3-PK-D-038

Partneriai:

Lietuvos moterų lobistinė organizacija

Klaipėdos socialinės ir psichologinės pagalbos centras

Moterų teisių asociacija

Tauragės moters užimtumo ir informacijos centras

Moterų veiklos inovacijų centras

REKOMENDACIJOS

Projektu #StabdykDabar!: pagalba nukentėjusiems nuo smurto lyties pagrindu“ siekiama didinti specializuotos kompleksinės pagalbos prieinamumą moterims su klausos/regos negalia, patyrusioms smurtą artimoje aplinkoje, ir moterims, patyrusioms seksualinę prievartą artimoje aplinkoje.

Projekto partneriai, siekdami išanalizuoti pagalbos prieinamumą moterims su klausos/regos negalia, patiriančioms smurtą artimoje aplinkoje, ir moterims, patiriančioms seksualinę prievartą artimoje aplinkoje, ir identifikuoti esamas problemas, 2021 m. atliko tyrimą, kurio metu atliktos analizės pagrindu pateikė rekomendacijas. Vykdamas projektą, atsižvelgiant į patirtis, besikeičiančią situaciją, šios Rekomendacijos buvo naujinamos bei tobulinamos. Galutinis rekomendacijų variantas pateiktas svarstyti projekto baigiamajai konferencijai, vykusiai 2023 m. gruodžio 7 d.

Pagalbos prieinamumo moterims su klausos/regos negalia, patyrusioms smurtą artimoje aplinkoje, situacijos analizė labiausiai išryškino šias problemas:

- Sunku užtikrinti nukentėjusių moterų teisę į teisingumą *de facto*, nes siūlomos priemonės joms nepritaikytos.
- Viena iš svarbiausių priežasčių, dėl kurių nukentėjusios moterys nesikreipia pagalbos - aukos kaltinimas.
- Vienas iš svarbiausių veiksnių, dėl kurių pagalba nukentėjusioms moterims sunkiai prieinama- informacijos, atitinkančios jų individualius poreikius, trūkumas.
- Teisėsaugos, vaiko teisių apsaugos, socialinių paslaugų, sveikatos priežiūros sričių specialistų kompetencijų ir empatijos stoka stipriai demotyvuoja nukentėjusias moteris kreiptis pagalbos.
- Gestų kalbos vertėjai ir neįgaliųjų nevyriausybinių organizacijų specialistai dažniausiai įvardijami kaip vieninteliai galintys suteikti pagalbą specialistai, tačiau jų trūksta.
- Sveikatos apsaugos ir švietimo sričių specialistai iš esmės neidentifikuoja savęs kaip specialistų, dirbančių smurto artimoje aplinkoje įveikimo srityje.

REKOMENDACIJOS

- Teisėsaugos, vaiko teisių apsaugos, specializuotos kompleksinės pagalbos, socialinių paslaugų, sveikatos priežiūros sričių specialistai pripažįsta tarpinstitucinio bendradarbiavimo svarbą, tačiau teisės aktuose reglamentuojami tarpinstitucinio bendradarbiavimo algoritmai praktikoje įgyvendinami tik iš dalies.

Pagalbos prieinamumo moterims, patyrusioms seksualinę prievartą artimoje aplinkoje, situacijos analizė labiausiai išryškino šias problemas:

- Ilgalaikį seksualinį smurtą artimoje aplinkoje patiriančios moterys jaučiasi bejėgės pasipriešinti, todėl imasi kraštutinių priemonių, nukreiptų į save.
- Svarbiausios priežastys, dėl kurių nukentėjusios moterys nesikreipia pagalbos: aplinkinių palaikymo stoka, informacijos apie pagalbą trūkumas, netinkamas policijos pareigūnų reagavimas, baimė būti apkaltintai pagalbą teikiančių specialistų, pagalbą teikiančių specialistų nekompetencija.
- Teisėsaugos institucijų pareigūnai ir sveikatos priežiūros įstaigų darbuotojai turi dalį būtinų žinių ir pagalbos teikimo algoritmų, tačiau specializuotos kompleksinės pagalbos centrų ir socialines paslaugas teikiančių įstaigų darbuotojams žinių ir pagalbos teikimo algoritmų trūksta.
- Policijos pareigūnai nepakankamai rimtai vertina seksualinius smurtinius nusikaltimus artimoje aplinkoje, skubotai atlieka daugkartines nukentėjusių moterų apklausas.
- Trūksta ligonių kasų finansavimo, moteriškos lyties medicinos ekspertų, gydytojai ginekologai skubotai atlieka nukentėjusių moterų apžiūras.
- Trūksta pagalbos teikimo nukentėjusioms moterims koordinavimo, specializuotą kompleksinę pagalbą nukentėjusioms moterims teikiančių centrų, specialistų tarpusavio komunikacijos ir motyvacijos bendradarbiauti.
- Nukentėjusioms moterims būtinos apsaugos, pagalbos ir paslaugų teikimo prieinamumo ir efektyvumo užtikrinimui labiausiai trūksta tinkamo pačių nukentėjusiųjų informavimo, taip pat visuomenės ir šioje srityje dirbančių specialistų švietimo.

REKOMENDACIJOS

Projekto #StabdykDabar!: pagalba nukentėjusiems nuo smurto lyties pagrindu“ partneriai, remdamiesi išsamia pagalbos prieinamumo moterims su klausos/regos negalia, patiriančioms smurtą artimoje aplinkoje, ir moterims, patiriančioms seksualinę prievartą artimoje aplinkoje, analize ir identifikuotomis problemomis, teikia rekomendacijas dėl apsaugos, pagalbos ir paslaugų teikimo užtikrinimo.

BENDROSIOS REKOMENDACIJOS

1. Užtikrinti sistemingą įvairiais kanalais teikiamą informacijos viešinimą apie klausos/regos negalią turinčių moterų patiriamas problemas ir galimus sprendimo būdus bei šios informacijos pateikimą klausos/regos negalią turinčioms moterims suprantama kalba.
2. Skatinti smurto artimoje aplinkoje įveikimo srityje dirbančių specialistų tarpinstitucinį bendradarbiavimą su gestų kalbos vertėjais ir neįgaliųjų nevyriausybinių organizacijų specialistais, užtikrinant informacijos perdavimą suprantama kalba ir padidinant pagalbos prieinamumą smurtą artimoje aplinkoje patyrusioms moterims, turinčioms klausos/regos negalią.
3. Periodiškai organizuoti tarpinstitucinius pasitarimus, kuriuose dalyvautų įvairių institucijų, dirbančių su seksualinę prievartą artimoje aplinkoje patyrusiomis moterimis, specialistai, skirtus gerinti juose dalyvaujančių specialistų tarpusavio komunikaciją, skatinti tarpinstitucinį bendradarbiavimą, gerinti apsaugos, pagalbos ir paslaugų teikimo proceso koordinavimą.
4. Skatinti sveikatos apsaugos ir švietimo sričių specialistus dalyvauti **tarpinstituciniuose pasitarimuose ir mokymuose**, skirtuose suteikti žinių apie galimą jų vaidmenį apsaugos, pagalbos, paslaugų teikimo smurtą artimoje aplinkoje patyrusiems asmenims ir smurto artimoje aplinkoje prevencijos vykdymo procesuose, skatinant jų bendradarbiavimą su šiose srityse dirbančiais specialistais, taip pat gestų kalbos vertėjais ir neįgaliųjų nevyriausybinių organizacijų specialistais.
5. Skatinti apsaugą, pagalbą ir paslaugas **seksualinę prievartą** artimoje aplinkoje patyrusioms moterims teikiančius specialistus dalyvauti tarpinstituciniuose

REKOMENDACIJOS

mokymuose, kurių metu būtų sudarytos sąlygos įgyti žinių, keistis patirtimi, ugdyti gebėjimus atpažinti seksualinės prievartos artimoje aplinkoje apraiškas, didinti jautrumą nukentėjusiųjų smurtinei patirčiai, ugdyti gebėjimus profesionaliai atliepti nukentėjusiųjų poreikius.

NACIONALINIS LYGMUO

1. Ratifikuoti Europos Tarybos Konvenciją dėl smurto prieš moteris ir smurto artimoje aplinkoje prevencijos ir šalinimo, kurios pagrindinis tikslas - smurto artimoje aplinkoje prevencija, aukų apsauga ir smurtautojų baudžiamoji atsakomybė.¹ Šios konvencijos ratifikavimas padėtų užtikrinti klausos/regos negalią turinčių moterų, patyrusių smurtą artimoje aplinkoje, teises į būtiną apsaugą ir pagalbą.
2. Įgyvendinti Jungtinių Tautų Neįgaliųjų teisių komiteto rekomendacijas bei kitus tarptautinius įsipareigojimus, susijusias su apsaugos ir pagalbos užtikrinimu negalią turinčioms moterims, patyrusioms smurtą artimoje aplinkoje.
3. Įgyvendinti sukurtą aiškių apsaugos, pagalbos, paslaugų bei informavimo algoritmą, kurio funkcionavimas užtikrintų smurtą artimoje aplinkoje patyrusių klausos/regos negalią turinčių moterų būtinąją apsaugą, specialistų joms suprantama kalba ir prieinamais būdais teikiamą pagalbą ir paslaugas.
4. Sistemingai vykdyti visuomenės informavimo kampanijas, didinančias smurto artimoje aplinkoje moterų su negalia atžvilgiu ir seksualinio smurto artimoje aplinkoje atpažinimą, skatinančias netoleranciją smurtui artimoje aplinkoje, kuri dažniausiai naudojama mergaičių ir moterų atžvilgiu, keičiančias stereotipines nuostatas smurtą artimoje aplinkoje patyrusių mergaičių ir moterų atžvilgiu, formuojančias visuomenės požiūrį į smurtą artimoje aplinkoje kaip į rimtą nusikaltimą.
5. Ruošti daugiau gestų kalbos vertėjų, tokiu būdu padidinant apsaugos, pagalbos ir paslaugų prieinamumą smurtą artimoje aplinkoje patyrusioms moterims, turinčioms klausos/regos negalią. Rengti specialius mokymus psychologams, skirtus stiprinti jų gebėjimų teikti

¹ Council of Europe convention on preventing and combating violence against women and domestic violence, Istanbul, 11.V.2011, *Council of Europe Treaty Series*, no. 210.

REKOMENDACIJOS

- pagalbą smurtą artimoje aplinkoje patyrusioms klausos/regos turinčioms negalią moterims. Organizuoti specialistams, dirbantiems su klausos/regos negalią turinčiais asmenimis, mokymus smurto artimoje aplinkoje atpažinimo ir prevencijos temomis.
6. Užtikrinti nedelsiamą nemokamą medicininę ir teisinę (pirminę ir antrinę) pagalbą seksualinę prievartą artimoje aplinkoje patyrusioms moterims. Įvertinat seksualinę prievartą artimoje aplinkoje patiriančių moterų ypatingai sudėtingą psichologinę būseną, pirminės ir antrinės pagalbos metu sudaryti joms saugias sąlygas išsakyti smurtinę patirtį, suteikiant emocinį palaikymą ir supratimą.
 7. Užtikrinti skubioms nemokamoms seksualinę prievartą artimoje aplinkoje patyrusių moterų medicininėms apžiūroms reikalingo finansavimo skyrimą iš ligonių kasų. Didinti moteriškos lyties medicinos ekspertų skaičių.
 8. Sukurti Specializuotos kompleksinės pagalbos centrų ir socialines paslaugas teikiančių įstaigų pagalbos seksualinę prievartą artimoje aplinkoje patyrusioms moterims teikimo algoritmus atitinkamų įstaigų kompetencijos ribose. Užtikrinti, kad teisėsaugos institucijų pareigūnai, sveikatos priežiūros įstaigų, specializuotos kompleksinės pagalbos centrų ir socialines paslaugas teikiančių įstaigų darbuotojai turėtų vieningą ir suprantamą apsaugos, pagalbos ir paslaugų teikimo seksualinę prievartą artimoje aplinkoje patyrusioms moterims algoritmą, taip pat pagalbos ir paslaugų teikimo nukentėjusiosioms proceso koordinavimą, paskiriant už tai atsakingą asmenį.
 9. Užtikrinti, kad smurto atvejais, kai šeimoje auga nepilnamečiai vaikai, išsamią šeimos situacijos analizę atliktų vienas vaiko teisių apsaugos specialistas, kuris pasirūpintų, kad su kiekvienu šeimos nariu būtų kalbama atskirai ir j šeimoje susidariusios situacijos sprendimą labiau įsitrauktų Vaiko gerovės komisijos specialistai.
 10. Skatinti glaudų teisėsaugos pareigūnų ir sveikatos priežiūros įstaigų specialistų bendradarbiavimą, tokiu būdu užtikrinant tinkamą ir savalaikį seksualinių smurtinių nusikaltimų įrodymų surinkimą.
 11. Užtikrinti sistemingą policijos pareigūnų mokymą atpažinti seksualinio smurto artimoje aplinkoje požymius ir tinkamai surinkti įrodymus. Apsiriboti būtiniausiomis teisinėmis procedūromis ir užtikrinti vieną kartą išsamiai atliekamas nukentėjusiųjų apklausas. Skatinti

REKOMENDACIJOS

policijos pareigūnų bendradarbiavimą su sveikatos priežiūros įstaigomis, nevyriausybinėmis moterų ir neįgaliųjų organizacijomis, tokiu būdu proceso metu užtikrinant tinkamą ir savalaikį įrodymų surinkimą, būtiną pagalbą seksualinį smurtą artimoje aplinkoje patyrusioms moterims, ypač turinčioms negalią.

SAVIVALDYBIŲ LYGMUO

1. Pradėti taikyti ir reikalui esant adaptuoti sukurtą aiškų apsaugos, pagalbos, paslaugų bei informavimo algoritmą, kurio funkcionavimas užtikrintų smurtą artimoje aplinkoje patyrusių klausos/regos negalią turinčių moterų būtinąją apsaugą, joms suprantama kalba ir prieinamais būdais specialistų teikiamą pagalbą ir paslaugas.
2. Paskirti savivaldybėje atsakingą specialistą, kuris padėtų seksualinę smurtą artimoje aplinkoje patyrusioms moterims surasti saugią laikino apgyvendinimo vietą, suteiktų nukentėjusiosioms informaciją apie galimybes gauti būtiną pagalbą ir paslaugas konkrečioje savivaldybėje, padėtų kreipiantis į savivaldybėje veikiančias organizacijas dėl pagalbos ir teikiamų paslaugų, buities ir higienos priemonių, maisto, drabužių.

INSTITUCINIS LYGMUO

1. Reguliariai organizuoti tarpinstitucinius pasitarimus ir mokymus smurto artimoje aplinkoje įveikimo srityje dirbančių institucijų specialistams, skirtus aktualių teisės aktų praktinio taikymo aptarimui, skirtingų institucijų funkcijų ir darbo algoritmų esant smurto atvejais suderinimui, smurto artimoje aplinkoje atpažinimo ir darbo su klientais kompetencijų tobulinimui, tarpinstitucinio bendradarbiavimo stiprinimui, apsaugos, pagalbos ir paslaugų teikimo proceso koordinavimo tobulinimui.
2. Siekiant ugdyti specialistų (policijos pareigūnų, prokurorų, vaiko teisių apsaugos specialistų, specializuotos kompleksinės pagalbos centrų specialistų, socialinių darbuotojų, probacijos pareigūnų, sveikatos priežiūros specialistų, tarpinstitucinio bendradarbiavimo koordinatorių) turimas kompetencijas, skatinti juos dalyvauti tarpinstituciniuose mokymuose, skirtuose įgyti psichologinių, teisinių, medicininių žinių,

REKOMENDACIJOS

- keistis patirtimi su kitų institucijų specialistais, dirbančiais apsaugos, pagalbos ir paslaugų teikimo smurtą artimoje aplinkoje patyrusiems asmenims srityse, ugdyti gebėjimus atpažinti smurto artimoje aplinkoje apraiškas.
3. Sukurti Specializuotos kompleksinės pagalbos centrų ir socialines paslaugas teikiančių įstaigų pagalbos seksualinę prievartą artimoje aplinkoje patyrusioms moterims teikimo algoritmus atitinkamų įstaigų kompetencijos ribose. Užtikrinti, kad teisėsaugos institucijų pareigūnai, sveikatos priežiūros įstaigų, specializuotos kompleksinės pagalbos centrų ir socialines paslaugas teikiančių įstaigų darbuotojai turėtų vieningą ir suprantamą apsaugos, pagalbos ir paslaugų teikimo seksualinę prievartą artimoje aplinkoje patyrusioms moterims algoritmą, taip pat pagalbos ir paslaugų teikimo nukentėjusiosioms proceso koordinavimą, paskiriant už tai atsakingą asmenį.
 4. Užtikrinti, kad seksualinį smurtą artimoje aplinkoje patyrusios moterys iškvietimo metu iš policijos pareigūnų gautų išsamią informaciją apie artimiausiu metu vyksiančias procedūras, su jomis susisieksiančius specialistus, būtiną pagalbą ir paslaugas galinčių suteikti institucijų kontaktus.
 5. Užtikrinti, kad pagalbą ir paslaugas nukentėjusioms nuo seksualinio smurto artimoje aplinkoje moterims teikiančių institucijų interneto tinklapiuose būtų pateikta lengvai randama ir suprantama informacija apie teikiamą pagalbą ir paslaugas, specialistų kontaktus, kreipimosi tvarką.
 6. Didinti visuomenės ir smurto artimoje aplinkoje įveikimo srityje dirbančių specialistų informuotumą apie Specializuotos kompleksinės pagalbos centrus ir jų teikiamą pagalbą smurtą artimoje aplinkoje patyrusiems asmenims, tokiu būdu motyvuojant specialistus bendradarbiauti su šiais centrais ir skatinant smurtą artimoje aplinkoje patyrusias moteris, turinčias klausos/regos negalią kreiptis pagalbos į šiuos centrus.
 7. Užtikrinti, kad Specializuotos kompleksinės pagalbos centruose nuo seksualinio smurto artimoje aplinkoje nukentėjusioms moterims būtų teikiamas būtinos pagalbos paketas.
 8. Parengti ir akredituoti specialią mokymo programą, skirtą specialistams, dirbantiems smurto artimoje aplinkoje įveikimo srityje, kurioje būtų išanalizuoti darbo su moterimis, patyrusiomis seksualinį smurtą artimoje aplinkoje, ypatumai.